Concl. ad Már Belgrád etc.

Meg nyertük mit akartunk
És már attól sem tartunk
Hogyha valamit vétettünk
Mellyel ártalomra lettünk
Meg engedtek.

[Sárospataki főiskolai énekkari kótatár 1787—1792-ből. 426—433. lap.]

HARSÁNYI ISTVÁN.

ORMÓS LÁSZLÓ ÖNÉLETRAJZA.

Csicseri Ormós László (1814—1844), az Athenaeum körének egyik fiatalon elhúnyt költője, különösen Sárospataknak a harminczas években élénk irodalmi életében játszott nagy szerepet.[1] Ő szerkesztette a Parthenont, melyben Erdélyi János első munkája, a *Derse* cz. költői elbeszélés is megjelent; Szemere Bertalan után pedig 1833-ban personalisa volt a Nándori táblának[2] s ő szerezhette azokat a distichonokat, mikkel az ifjúság Szemere Bertalan érdemeit akarta megörökíteni.[3] Tagja volt a *Nyelvmívi Társaság*nak is.[4] Már ez időben összeköttetésben állt Bajzával[5] és fölkereste levelével Kölcseyt is.[6] Ügyvédi vizsgáját 1838 szeptemberében kitűnő eredménynyel tette le[7] és csakhamar feltűnt költeményeivel Pataknál távolibb körökben is. Így ismerhette meg Ormós Zsigmond, távoli rokona, a ki ez időben egy kiadandó regényéhez előfizetőket gyűjtvén, levélben őt is megkérte ilyenek szerzésére. Ormós László válasza azért érdekes, mert a költő önéletrajzát közli benne; ezért közöljük egész terjedelmében. Bevezetésül még csak arra a kegyeletre utalunk, melylyel fiatalon elhúnyt költőtársa iránt Tompa Mihály, Kerényi Frigyes és Berecz Károly is viseltetett.[8] Költészetének méltatása e helyen nem feladatunk.

Az önéletrajzot is tartalmazó levél a Délmagyarországi Tört. és Rég. Múzeum-Társ. tulajdona.

Sárospatak. 20^k Május. 1840.

Kedves Sigmondom,

Folyó holnap' 10^kén költ, 's hozzám intézett atyafiságos leveled, szokatlan örömmel, ritkán élvezhető kedves érzéssel lepett meg. Egy új bizonyságát látám e' levelben feltűnve az emberi természet indulatai' legnemesbikének, a' szeretetnek, 's ezzel közvetlen kapcsolatban álló bizodalomnak, — melly minden anyagi érdek,

[1] Rövid életrajzát l. Szinnyei, Magyar Irók, 9: 1381—1382. h.
[2] Sárospataki Füzetek (szerk Horváth Cyrill) II: 222. l.
[2] Közölve Sp. Füz. II: 223. l.
[4] Nagy Sándor, Tompa isk. pályája. IK. 1908. 298. l.
[5] L. Bajza összes művei (Badics) VI. 473. l.
[6] Kölcsey munkái (Angyal) X. k.
[7] IK. 1901. 208. l.
[8] L. Váczy, Tompa Mihály életrajza. 44. l.

minden érintkezés, 's legtöbbször személyes ismeretség nélkül is kifejti önható munkássága által szellemvilági viszonyait, kimagyarázhatlan titkos vonszalom' erejével egybe-hozza távolbul is a' rokon lelkeket, — 's az élet' legfőbb boldogságának, vagy is azon benső öntudatnak, — hogy nemes szövődésű egyesülés által, az emberiségnek, mint egésznek általányos böcsét neveltük, hatalmát nagyobbítottuk, körét szebbítettük, — teszen bennünket részeseivé. Őszinte nyilatkozásod, — mellyet ama' szeretethű, amaz atyafiságos hang nálam kétszeresen érdemesít, — biztosíthatlak, nem ütközött hideg kebelbe. Mert szavaidra melegen dobogott szívem; és büszke, és elégült, és exaltált valék a' gondolat által, hogy benned nemcsak egy vérszerinti atyafit, nemcsak egy szívszerinti barátot, — de egyszersmind egy tudomány- 's művészetkedvelőt, egy bár kezdő de hivatásának már eddig is jeles bizonyságait nyújtott irót, pályámnak egy munkatársat, — 's mi rám nézve szinte nem csekély gyönyör, ősrégi családunk hajdani fényének felderítésében, a' legdíszesebb, s' legczélosabb úton, a' lelki műveltség' útján fáradozó ivadékot ölelhetek. — Azért légy üdvöz tőlem kedves rokon, és áldott a' küszdés' ösvényének kezdetén! — Sok baj, sok kedvetlenség várakozik reád, fáradozásaid' jutalmai mellett. Tövis nélkül nem kerekedik koszorú. De te maradj szilárd és álhatatos; soha fel nem hevűlve véredben, soha meg nem szűnve szorgalmadban. És én ezt nem hizelgésből mondom. Hízelgésből, még ez időig csak egyszer sem szóltam senkihez is. — Tőled a' tehetséget egy hozzá értő ember sem tagadhatja meg. — Azonban te se tagadd meg tenmagadtol az igyekezetet, — az elkezdett legszorosabb studiumot. — Álhatatosság és szorgalom, még akkor is, ha középszerű elmével párosúlt, nagy dolgokat vihet végbe; 's a' nagy szorgalom, már maga fél genie.

Felszólításod' következésében, bennem helyezett bizalmadat köszönve igérem, — hogy új regényed' kijövetelének előfizetési úton leendő elősegítése, ha földieimnek 's ismerőseimnek részvétlenségökön nem, az én szíves készségemen és iparomon bizonyosan nem fog mulni. — De véleményem szerint, nem lenne czéltalan dolog mindeneknek előtte, ha művedböl egy vagy két szakaszt, mutatványúl, a' darab szellemének, inventióinak, s' nyelvének ismertetése végett az Athenaeumban, vagy akármelly jobb hitelű lapban közlenél. — Illy mutatványi közlések rendesen figyelmet szoktak ébreszteni, 's megteszik az olvasó publicumnál az első informatiót; minél fogva úgy kezdő, mint már koszorús vagy praescriptus iróra nézve egyiránt szükségesek és hasznosak.

*

Irád leveledben, hogy kívánnál bővebben értesülni születésem, állapotom, s' egyébb személyes viszonyaim felől. Kivánságodat őszintén teljesítem; — 's ha nálad bár mi részben is érdekes lehet, vedd ím életképem' rövid vázolatát.

Én 1814-ben September 15^{kén}, itt Sárospatakon születtem; 's e' szerint jelenleg életem 26^{k} évét töltöm. — Atyám, ugyancsak László, több nemes megye' táblabírája, Györgynek és Tolvaj Susánnának fíja, Mihálynak és csepei Zoltán Erzsébetnek unokája, Berczelen Szabólcs megyében született, 's lakott mind addig, mig elsőbb hitvese ragyóczi Csoma Erzsébet (: kitől Erzsébet leánya, testvérem, most Bodrog-Keresztúrban lakó táblabíró váradi Inczédy József hitvese származott :) — elhúnyván, másodszori házasságra lépett az én anyámmal szentgyörgyi Szentgyörgyi Susánnával, néhai sárospataki nagy hírű 's tudományú philosophice professor Szentgyörgyi István', és ladányi Chontó Eszter' egyetlenegy, 's azon időben nem megvetendő vagyonú leányával, — egy régi, 's kivált hazánk' háborúsabb koraiban sok vitéz férfiakkal díszlett főnemes magyar ház' utolsó sarjadékával; melly házassági összeköttetés után, lakását ide Sárospatakra, Anyám' jószágába vette által Berczelről. — Azonban atyám csak hamar, életének 44^{k} évében, 's így még a' legvirágzóbb férfikorban elhúnyt, — anyámat özvegyen, engemet (: ki eltemettetése után tizenöt héttel születtem :) még anyám' méhében árván, — a' házi 's gazdasági környűleteket pedig sok bajban, és rendetlenségben hagyva. — Mind e' mellett anyám, ki maga is a' legnemesebb nevelés által szerencsésűlve, elmebeli tehetségei, értelmi művöltsége, szívjósága, 's fedhetetlen pályája tekintetéből, ismerőinek körükben, mai napig mint az asszonyi erények' ritka példánya tiszteltetik, — semmit el nem mulatott, semmi költséget és áldozatot nem kímélt, mivel csak lelki erőim' kifejlesztését, és testi és lelki kiképződésemet előmozdíthatá. E' végett az ismeretek' mezejébe túdós és derék tanítók által vezettetett be; a' szoros értelemben vett erkölcsi nevelés' munkáját pedig maga végzé körűlem, — s' boldog önérzettel, hálás elismeréssel teszem bár ki előtt is azon vallást: hogy ha mi jóra és igazra áhítozás, ha mi emberiség lakik bennem, — ha mi felfogást bírok az életről, 's ha mi eszmét az élet' czéljáról, mind azt majd csaknem kizárólag e' bölcs és jó aszszonynak, ez érdemes anyának köszönöm.

Tanúlópályámat, s' ezen mind gymnasialis, mind academicus futásomat a' sárospataki főiskolában végeztem, — melly iskolának megtámadott ügye mellett, nem régen a' Társalkodó lapjain, amaz általad is olvastathatott »Szózatot« emelém. — Nem átallom előtted, mint irántam annyi részvétet mutató atyafi és barát előtt híven elmondani, miképen tizenhárom iskolaéveim alatt, és így az ABC-től kezdve a' politikáig 's honi törvényig, nyolczvan, száz, 's néha több iskolatársaim között is mindig első valék a' kitetszésben; miért is mind az igazgató elöljáróság, mind a' tanítókar, ritka figyelmet 's becsűlő megkülönböztetést éreztetett velem; — mit árva s elhagyatott létemre, senki pártfogása vagy recommendatioja által nem, — egyedül csak öntörekedésem, 's erkölcsöm által érdemelheték. — Egy gyermek lévén, anyám soha sem akart magától

meszsze bocsátani; 's így még a' német nyelvet is csak háznál tanulám meg. — 1830-ig alig vala kezemben olvasás végett magyar könyv, — de annyival több időt tölték el a' görög és deák classicusok' forgatásában; 's bár ki mint gondolkodjék, — én egész életemen keresztűl hálás lekötelezettséget érezendek magamban a' gondviselés iránt, hogy olly időszakban engedé gyermekségemet, 's gyöngébb ifjúságomat eltöltenem, mellyben még az iskolák is több gondot fordítának a' hajdankori mívelt nemzetek' literatúráira, — 's a' régi classikusok studiuma, nem tekinteték a' többség által úgy, mint már csak egy tízed után ma is, vagy felesleges tanulmánynak, vagy éppen pedantériának. — 1831ben kezdék legelőször magyarúl írogatni, — s első művem egy prosában írt rege volt, — mellyet (: most már későn bánva :) az 1832ki Felső-Magyar-Országi Minerva 1-ő kötetében közlöttem. Ezt követé több versezet, 's apróság. — 1832ben a' Sárospataki főiskola ifjai között egy kis társaság keletkezett, melly valamint szemléletileg, úgy gyakorlatilag a' nemzeti nyelvben, és annak literatúrájában való előmenetelt tűzé ki munkaczéljául. — Ezen társaságnak én is tagja, 's utóbb titoknoka valék. Ennek körében adám magamat nagyobb szorgalommal költészeti és aestheticai tanulmányokra. 'S bár 1833-ban bevégzém is a' hazai törvényből adott examennel iskolai futásomat (: minthogy patvariát helyben választottam magamnak, egy mívelt, túdós, 's nagy hírű prokátor — Tóth Pápay Sigmond — oldala mellett :), — a' társaságot nem hagyám el egészen 1838-ig. 'S így lett, hogy ennek Zsebkönyvében az 1834-diki Parthenonban több darabjaim jelentek meg, — az 1837-diki kötetet pedig nagy részint magam írtam, — 's magam neve alatt szerkesztettem. — Az iskolából kikerűlve, bár, — mint említém, 's mintegy két évig, a' törvény' gyakorlati megtanúlásában is fáradoztam, — de czélom nem vala nyilvános pályára, annyival inkább valamelly hivatalba lépni, mit mások az én akkori elvonúltságomnak 's cynicus természetemnek tulajdonítának, — enmagam pedig egyedül a' velem született 's nevelkedett függetlenség' és szabadság' szeretetéből, valamint a' Horácz által is annyira magasztalt privat élet' csöndes boldogságárai vágyakodásomból következtettem. Itthon éltem azért kedvem szerinti magányban négy évig, — melly idő alatt, iskolában szerzett ismereteimet több oldalúlag öregbítve, — 's 'számos derék honfival, ezek között pedig kitűnőleg Kölcseyvel és Szemere Pállal szorosabb viszonyt, ismeretséget és barátságot kötve, — de mindenek felett halhatatlan nagy mesteremnek prof. Nyíry Istvánnak mindennapi benső legmeghittebb társasága 's philosophiai és természettani magányos oktatásai által szerencsésűlve, — e' négy évet nem csak elveszettnek nem mondhatom sőt inkább életem' legszebb, legsikerhozóbb szakának mind végig csak ezt fogom nevezhetni. — 1837-ben barátim 's jó akaróim unszolásainak tovább ellent nem állhatván, elhatároztam magamat, hogy privat körömböl, a' nagy világba, a' negotiumok' világába is kilépjek, — 's

jövendőre valamelly hivatali pályát is válaszszak ; mellyért ugyanazon évben Pestre menék, hol az advocatialis Censurát csakhamar letettem, — 's erről egy *kitűnős* oklevelet kapva azonnal ismét penateseimhez tértem. — Azolta újra folyvást itthon vagyok mint ügyvéd, — és már most táblabíró, 's több familiák' fiskálisa ; egyébbaránt még mindig nőtelenül, — 's legfőbb örömemet abban lelve : hogy 68 éves tisztes öreg anyámnak, ki részint az atyám által hagyott terhek, részint az én költséges neveltetésem miatt hajdani vagyonosságából csaknem egészen kifordult, szolgálatjára, 's végpillanatiban ápolására lehetek. — Illy körülmények közt most az idő nagy részét hivatalos dolgaim veszik tőlem el. Üresebb óráimat pedig inkább physicai és philosophiai, vagy históriai és politikai vizsgálatokra szentelem, mint költészetre és szépliteratúrára. — Ha akadályaim nem lesznek, egy már több év olta készűlő, 's mintegy 60 ívre menő emlékiratomat szándékozom sajtó alá adni ily czimmel : »*Sárospatak, természeti, polgári, és tudományi tekintetben.*« — De ennyi most légyen elég magamrol, 's viszonyaimrol.

Többek elmondását más alkalomra tartom, most pedig ölelve és csókolva maradok, szerető atyafi barátod

Ormós László.

U. I. Kiadandó regényed' czímét, nagyon szeretném, ha megváltoztatnád. Az a' »Véres Boszú« czím, nem fog szűlni kellemes érzést, a' vértől már mostanában nagyon iszonyodni kezdő publicum gyomrában.

U. I. Ha nem tévedek, úgy hiszem, te Ormós Antalnak vagy unokája, — ki itt Zemplényben Agárdon lakott, — s' kinek szinte ott lakó özvegyét, — véleményem szerint — tisztelt nagy anyádat, kihez kivált annak előtte, itt Patakon több izben vala szerencsénk házunknál, igen jol ismerem. — Az én nagy apámnak Györgynek is volt Agárdon ösi birtoka, de ez osztály szerint atyám idősb testvérének Jánosnak jutott, — kinek fíja ugyancsak János (: a' debreczeni districtualis táblánál prokátor :), azt mai napig is bírja.

Közli : Dr. Gálos Rezső.

LEVELEK DEGRÉ ALAJOSHOZ.

Degré Miklós dr., kúriai bíró, Degré Alajos fia, az atyja hagyatékában levő kéziratokat és leveleket irodalmi felhasználás czéljából szíves barátsággal rendelkezésemre bocsátotta. A hagyaték mind irodalom-, mind nemzeti történetünk szempontjából igen becses, mert magában foglalja Degré *Gyármunkás* cz. drámáját, az alább következő leveleket, Türr Istvánnak — mint ő maga nevezi magát : Kóbor Pistának — önéletrajzszerű, 16 oktáv levélpapirra terjedő visszaemiékezését (eredetileg 20 levél volt, de a 7—10. számuak elvesztek) és